

॥ॐ श्री विराट् विश्वकर्म परब्रह्मणे नमः ॥

न भुमिर्न जलं चैवः न तेजो न च वायवः ।

न चाकाशो न चित्तं न बुद्ध्या घ्राण गोचरः ॥

न च ब्रह्मा न विष्णुश्च न च तारकः ।

सर्वं शून्ये निरावलम्बेः स्वयंभू विश्वकर्मणः ॥

अथ पौरुषेय प्रवर विधिः

अथ एकार्षेय प्रवरः ।

अथ सानगऋषिस्ती नामेकार्षेयः । सानगस्त्येति होता । सानगस्तिवदित्यध्वर्युः ॥

अथ सनातनऋषिस्ती नामेकार्षेयः । सनातनस्त्येति होता । सनातनस्तिवदित्यध्वर्युः ॥

अथ अहभूनऋषिस्ती नामेकार्षेयः । अहभूनस्त्येति होता । अहभूनस्तिवदित्यध्वर्युः ॥

अथ प्रत्नऋषिस्ती नामेकार्षेयः । प्रत्नस्त्येति होता । प्रत्नस्तिवदित्यध्वर्युः ॥

अथ सुपर्णऋषिस्ती नामेकार्षेयः । सुपर्णस्त्येति होता । सुपर्णस्तिवदित्यध्वर्युः ॥

अथ विश्वकर्मण मानस सप्तऋषि नामः ।

मरीचिःअत्रिःपुलहःपुलस्तियःआङ्गिरसःदक्षाःकाश्यप इति ।

मरीचियादिस्ती नामेकार्षेयः ।

अथ स्वयंभुब्रह्म वैश्व अभिवादन विधिः ।

अभिवादये सानग एकार्षेय प्रवरान्वित सानग ऋषि गोत्रः ।

आश्वलायन सूत्रः ऋग्वेद शाखाध्यायी सुरेष्शर्मा नामाहं अस्मिभोः ॥

अभिवादये सानग कश्यप द्वितियार्षेय प्रवरान्वित कश्यप ऋषि गोत्रः ।

आश्वलायन सूत्रः ऋग्वेद शाखाध्यायी सुरेष्शर्मा नामाहं अस्मिभोः ॥

अभिवादये सानग कश्यप शमन्त त्रियार्षेय प्रवरान्वित शमन्त ऋषि गोत्रः ।

आश्वलायन सूत्रः ऋग्वेद शाखाध्यायी सुरेष्शर्मा नामाहं अस्मिभोः ॥

अथ सानगादि ऋषिर्नाम यजुर्वेद निरूपणः

अथ संहिता निरूपणः ॥

प्रची॑ दि॒शां व॑सन्त ऋ॒तू नाम॑ग्नि॒र्दे॒वता॑ ब्रह्म॒ द्र॒विणं॑ त्रि॒वृ॒थ्स्तोमः॑ ।
स उ॑ प॒ञ्चद॒शव॑र्त॒निस्त्रय॑वि॒र्वयः॑ कृत॒मयानां॑ पु॒रोवा॑तो वा॒तः सा॒नग॑-ऋ॒षिः ॥

अथ शतपतब्राह्मण निरूपणः ॥

आङ्गिर॑स । आ॒भूते॑स्त्वष्ट्रा॒दाभू॑ति॒स्त्वष्ट्रो॑ । वि॒श्वरू॑पात् त्वष्ट्रा॒द्विश्व॑प॒स्त्वष्ट्रो॑ । सा॒नगा॑त्सा॒नगः॑ ।
सना॑तनात्सना॒तनः । ब्रह्म॑णे ब्रह्म॒स्वयं॑भु॒ब्रह्म॑णे नमः ॥

अथ आरण्यह निरूपणः ॥

याज्ञ॑वल्क्याद्याज्ञ॒वत्य॑ । कश्य॑पः शिल्पा॒त्कश्य॑पाच्छिल्पः ।
शुक्ला॑नि यजूं॒षि वा॑जसने॒येन॑ याज्ञ॒वल्क्ये॑ना॒खया॑यन्ते ॥

पौरुषेयब्राह्मण गोत्र विधिः

मनु॑स्सानग गोत्रश्च सना॒तन म॑यस्तथा । अ॒हभू॑नस्तु त्वष्टु॒स्यात्प्र॒त्नस्या॑त्शिल्पिनस्तथा ।
तक्ष॑णोपि सु॒पर्णश्च॑ ह॒येवं गो॑त्र मुदीरितं ॥

रथकाराब्राह्मण गोत्र विधिः

मनोः॑ कौण्डिन्य गोत्रः स्या॒त्मयाना॑म् अत्रि गोत्रः । त्वष्ट॑ गोत्रं भारद्वाजः तक्षा गौतम गोत्रजः ।
काश्य॑पं शिल्पि गोत्रं॒स्थाते॑वं गोत्र मुदाहृतं ॥

विवाह गोत्र विषयः

मुनि॑राङ्गीरसः पुत्रि प्रसिद्धा काञ्चानाहया । विश्व॑कर्म तनूजस्य बभूवगृहिणी मनोः ॥
परा॑शार मुनेः पुत्रि सौयादेवि सुलोचना । विश्व॑कर्म तनूजस्य मयस्याभूत् कुलाङ्गना ॥
कौशि॑कस्य मुनेः पुत्रि जयन्ती इति विश्रुता । विश्व॑कर्म तनूजस्य पत्नि त्वष्टस्य साध्वी बभूवुः ॥
कारू॑ण्या नाम विख्याता ब्रह्मर्षेस्तनया भृगोः । विश्व॑कर्म तनूजस्य भार्याभूत्तस्य शिल्पिनः ॥
जैमि॑नि मुनेः पुत्रि सौयादेवि खांजना । विश्व॑कर्म तनूजस्य पत्नि तक्षस्य साध्वी बभूवुः ॥
एतेषां॑ वैदिकं कर्म भविष्यति न संशयः । एतेषां॑ मन्वय सृष्टि पारंपर्यं समुद्भवम् ॥

1. Manuvathi Gothras

संख्या	मनुवादि गोत्रः	ऋषिः	प्रवरऋषिर्नमा विषयः		
१	सानगः	ऋषिः	सानगः		
२	विभ्राजः	ऋषिः	सानगः	विभ्राजः	
३	कश्यपः	ऋषिः	सानगः	कश्यपः	
४	मनुविश्वकर्मा	ऋषिः	सानगः	मनुविश्वकर्मा	
५	विश्वात्मः	ऋषिः	सानगः	विश्वात्मः	
६	मनुः	ऋषिः	सानगः	विभ्राजः	
७	मामन्युः	ऋषिः	सानगः	विभ्राजः	मामन्युः
८	भूबालः	ऋषिः	सानगः	विभ्राजः	भूबलः
९	संवर्तः	ऋषिः	सानगः	विभ्राजः	संवर्तः
१०	विश्ववेत्ता	ऋषिः	सानगः	विभ्राजः	विश्ववेत्ता
११	शमन्तः	ऋषिः	सानगः	कश्यपः	शमन्तः
१२	श्वेताङ्गः	ऋषिः	सानगः	कश्यपः	श्वेताङ्गः
१३	पुरज्चयः	ऋषिः	सानगः	कश्यपः	पुरज्चयः
१४	जयत्कुमारः	ऋषिः	सानगः	कश्यपः	जयत्कुमारः
१५	भानुमतिः	ऋषिः	सानगः	कश्यपः	भानुमतिः

१६	वनजः	ऋषिः	सानगः	मनुविश्वकर्मा	वनजः
१७	भास्वन्तः	ऋषिः	सानगः	मनुविश्वकर्मा	भास्वन्तः
१८	मधुः	ऋषिः	सानगः	मनुविश्वकर्मा	मधुः
१९	वसुमहा	ऋषिः	सानगः	मनुविश्वकर्मा	वसुमहा
२०	तापसः	ऋषिः	सानगः	मनुविश्वकर्मा	तापसः
२१	सुयक्षः	ऋषिः	सानगः	विश्वात्मः	सुयक्षः
२२	सुदक्षः	ऋषिः	सानगः	विश्वात्मः	सुदक्षः
२३	प्रबोधकः	ऋषिः	सानगः	विश्वात्मः	प्रबोधकः
२४	वसुलोचनः	ऋषिः	सानगः	विश्वात्मः	वसुलोचनः
२५	चित्रधर्मः	ऋषिः	सानगः	विश्वात्मः	चित्रधर्मः

2. Mayadhi Gothras

संख्या	मयादि गोत्रः	ऋषिः	प्रवरऋषिर्नमा विषयः		
१	सनातनः	ऋषिः	सनातनः		
२	वामदेवः	ऋषिः	सनातनः	वामदेवः	
३	विश्वचक्षुः	ऋषिः	सनातनः	विश्वचक्षुः	
४	प्रतितक्षः	ऋषिः	सनातनः	प्रतितक्षः	
५	सनन्तनः	ऋषिः	सनातनः	सनन्तनः	

६	मया	ऋषिः	सनातनः	वामदेवः	मया
७	सनत्कुमारः	ऋषिः	सनातनः	वामदेवः	सनत्कुमारः
८	धार्मिकः	ऋषिः	सनातनः	वामदेवः	धार्मिकः
९	विदातृमनुः	ऋषिः	सनातनः	वामदेवः	विदातृमनुः
१०	द्विजधर्मः	ऋषिः	सनातनः	वामदेवः	द्विजधर्मः
११	वर्धकः	ऋषिः	सनातनः	विश्वचक्षुः	वर्धकः
१२	भावबोधः	ऋषिः	सनातनः	विश्वचक्षुः	भावबोधः
१३	तक्षुः	ऋषिः	सनातनः	विश्वचक्षुः	तक्षुः
१४	शान्तमतिः	ऋषिः	सनातनः	विश्वचक्षुः	शान्तमतिः
१५	यज्ञशेनः	ऋषिः	सनातनः	विश्वचक्षुः	यज्ञशेनः
१६	चक्षुषः	ऋषिः	सनातनः	प्रतितक्षः	चक्षुषः
१७	विश्वदक्षा	ऋषिः	सनातनः	प्रतितक्षः	विश्वदक्षा
१८	विश्वतोमुखः	ऋषिः	सनातनः	प्रतितक्षः	विश्वतोमुखः
१९	सुमेधः	ऋषिः	सनातनः	प्रतितक्षः	सुमेधः
२०	पर्नमह	ऋषिः	सनातनः	प्रतितक्षः	पर्नमह
२१	रैवतमनुः	ऋषिः	सनातनः	सनन्तनः	रैवतमनुः
२२	प्रवरः	ऋषिः	सनातनः	सनन्तनः	प्रवरः

२३	जयदन्वः	ऋषिः	सनातनः	सनन्तनः	जयदन्वः
२४	विद्या	ऋषिः	सनातनः	सनन्तनः	विद्या
२५	परिषङ्गः	ऋषिः	सनातनः	सनन्तनः	परिषङ्गः

3. Twashtathi Gothras

संख्या	त्वष्टादि गोत्रः	ऋषिः	प्रवरऋषिर्नमा विषयः		
१	अहभूनः	ऋषिः	अहभूनः		
२	भद्रदक्षः	ऋषिः	अहभूनः	भद्रदक्षः	
३	काण्डवः	ऋषिः	अहभूनः	काण्डवः	
४	विश्वाकारः	ऋषिः	अहभूनः	विश्वाकारः	
५	श्रीमुखः	ऋषिः	अहभूनः	श्रीमुखः	
६	त्वष्टा	ऋषिः	अहभूनः	भद्रदक्षः	
७	यज्ञपालः	ऋषिः	अहभूनः	भद्रदक्षः	यज्ञपालः
८	कुशधर्मः	ऋषिः	अहभूनः	भद्रदक्षः	कुशधर्मः
९	तम्प्रगर्भः	ऋषिः	अहभूनः	भद्रदक्षः	तम्प्रगर्भः
१०	अतिधातः	ऋषिः	अहभूनः	भद्रदक्षः	अतिधातः
११	लोकोशमनुः	ऋषिः	अहभूनः	काण्डवः	लोकोशमनुः
१२	पद्मदक्षः	ऋषिः	अहभूनः	काण्डवः	पद्मदक्षः

१३	वितक्षः	ऋषिः	अहभूनः	काण्डवः	वितक्षः
१४	मेधामधिः	ऋषिः	अहभूनः	काण्डवः	मेधामधिः
१५	विश्वमयः	ऋषिः	अहभूनः	काण्डवः	विश्वमयः
१६	बौधायनः	ऋषिः	अहभूनः	विश्वाकारः	बौधायनः
१७	जातरूपः	ऋषिः	अहभूनः	विश्वाकारः	जातरूपः
१८	चत्रिसेनः	ऋषिः	अहभूनः	विश्वाकारः	चत्रिसेनः
१९	जयसेनः	ऋषिः	अहभूनः	विश्वाकारः	जयसेनः
२०	विघनसः	ऋषिः	अहभूनः	विश्वाकारः	विघनसा
२१	प्रभोन्नतः	ऋषिः	अहभूनः	श्रीमुखः	प्रभोन्नतः
२२	देवलः	ऋषिः	अहभूनः	श्रीमुखः	देवलः
२३	विनयः	ऋषिः	अहभूनः	श्रीमुखः	विनयः
२४	ब्रह्मदीक्षितः	ऋषिः	अहभूनः	श्रीमुखः	ब्रह्मदीक्षितः
२५	हरिधर्मः	ऋषिः	अहभूनः	श्रीमुखः	हरिधर्मः

4. Shipathi Gothras

संख्या	शिल्पादि गोत्रः	ऋषिः	प्रवरऋषिर्नमा विषयः		
१	प्रत्नः	ऋषिः	प्रत्नः		
२	रुचिदत्तः	ऋषिः	प्रत्नः	रुचिदत्तः	

३	वास्तोष्पतिः	ऋषिः	प्रत्नः	वास्तोष्पतिः	
४	कौशलः	ऋषिः	प्रत्नः	कौशलः	
५	सनाभसः	ऋषिः	प्रत्नः	सनाभसः	
६	प्रहर्षणः	ऋषिः	प्रत्नः	रुचिदत्तः	प्रहर्षणः
७	लोकवेत्तः	ऋषिः	प्रत्नः	रुचिदत्तः	लोकवेत्तः
८	शिल्पिकमनुः	ऋषिः	प्रत्नः	रुचिदत्तः	शिल्पिकमनुः
९	सहस्रबाहुः	ऋषिः	प्रत्नः	रुचिदत्तः	सहस्रबाहुः
१०	देशिकमनुः	ऋषिः	प्रत्नः	रुचिदत्तः	देशिकमनुः
११	वास्तु परुषः	ऋषिः	प्रत्नः	वास्तोष्पतिः	वास्तु परुषः
१२	इन्द्रसेनः	ऋषिः	प्रत्नः	वास्तोष्पतिः	इन्द्रसेनः
१३	गिरिधर्मः	ऋषिः	प्रत्नः	वास्तोष्पतिः	गिरिधर्मः
१४	वसुधर्मः	ऋषिः	प्रत्नः	वास्तोष्पतिः	वसुधर्मः
१५	वज्रशेतः	ऋषिः	प्रत्नः	वास्तोष्पतिः	वज्रशेतः
१६	विश्वभद्रः	ऋषिः	प्रत्नः	कौशलः	विश्वभद्रः
१७	ज्ञानभद्रः	ऋषिः	प्रत्नः	कौशलः	ज्ञानभद्रः
१८	देवभद्रः	ऋषिः	प्रत्नः	कौशलः	देवभद्रः
१९	व्यज्ञकः	ऋषिः	प्रत्नः	कौशलः	व्यज्ञकः

२०	प्रबोधमनुः	ऋषिः	प्रत्नः	कौशलः	प्रबोधमनुः
२१	शक्वरः	ऋषिः	प्रत्नः	सनाभसः	शक्वरः
२२	वेदपालः	ऋषिः	प्रत्नः	सनाभसः	वेदपालः
२३	राजधर्मः	ऋषिः	प्रत्नः	सनाभसः	राजधर्मः
२४	^१ भोक्तव्यमनुः	ऋषिः	प्रत्नः	सनाभसः	^१ भोक्तव्यमनुः
२५	प्रज्ञामतिः	ऋषिः	प्रत्नः	सनाभसः	प्रज्ञामतिः

5. Viswagnjathi Gothras

संख्या	सुपर्णादि गोत्रः	ऋषिः	प्रवरऋषिर्नमा विषयः		
१	सुपर्णः	ऋषिः	सुपर्णः		
२	विश्वज्ञः	ऋषिः	सुपर्णः	विश्वज्ञः	
३	परितः	ऋषिः	सुपर्णः	परितः	
४	सुरसेनः	ऋषिः	सुपर्णः	सूरसेनः	
५	शाङ्ग्यायनः	ऋषिः	सुपर्णः	शाङ्ग्यायनः	
६	मणिभद्रः	ऋषिः	सुपर्णः	विश्वज्ञः	
७	मुनिसुरः	ऋषिः	सुपर्णः	विश्वज्ञः	मुनिसुरः
८	श्रुतिवर्धनः	ऋषिः	सुपर्णः	विश्वज्ञः	श्रुतिवर्धनः
९	याज्ञिकः	ऋषिः	सुपर्णः	विश्वज्ञः	याज्ञिकः

१०	संज्ञिकः	ऋषिः	सुपर्णः	विश्वज्ञः	संज्ञिकः
११	आदित्यसेनः	ऋषिः	सुपर्णः	परितः	आदित्यसेनः
१२	अर्वत्तः	ऋषिः	सुपर्णः	परितः	अर्वत्तः
१३	अर्चितः	ऋषिः	सुपर्णः	परितः	अर्चितः
१४	कर्दमः	ऋषिः	सुपर्णः	परितः	कर्दमः
१५	परार्थितः	ऋषिः	सुपर्णः	परितः	परार्थितः
१६	देजोधर्मः	ऋषिः	सुपर्णः	सूरसेनः	देजोधर्मः
१७	सुदर्शनः	ऋषिः	सुपर्णः	सूरसेनः	सुदर्शनः
१८	उपगोपः	ऋषिः	सुपर्णः	सूरसेनः	उपगोपः
१९	यज्ञिः	ऋषिः	सुपर्णः	सूरसेनः	यज्ञिः
२०	सान्दुलः	ऋषिः	सुपर्णः	सूरसेनः	सान्दुलः
२१	उपकल्पः	ऋषिः	सुपर्णः	शाङ्ग्यायनः	उपकल्पः
२२	देवसेनः	ऋषिः	सुपर्णः	शाङ्ग्यायनः	देवसेनः
२३	आदित्यः	ऋषिः	सुपर्णः	शाङ्ग्यायनः	आदित्यः
२४	निगमः	ऋषिः	सुपर्णः	शाङ्ग्यायनः	निगमः
२५	उपयज्ञः	ऋषिः	सुपर्णः	शाङ्ग्यायनः	उपयज्ञः

Written by
T.M.S. Suresh Sharma,
Rasipuram